

Pornografi – orsak eller symptom

Av Eva-Maria Svensson

Nyligen läste jag en rapport skriven av den danske kriminologen Berl Kutchinsky; *Experiences with pornography and prostitution in Denmark*. (Kriminalistisk instituts stencilserie nr 30 1985. Kriminalistisk institut. Köbenhavns Universitet) Denna rapport ingår i en större studie om pornografi och prostitution i fem europeiska länder, på uppdrag av Justitiedepartementet i Canada.

Mitt intresse rör avsnittet om pornografi. Det avser förhållandena i Danmark i fråga om lagstiftning, tillgång på omfattning av pornografi, rättstillämpning samt den allmänna opinionen och aktuella politiska strömningar.

Då man läser Berl Kutchinskys rapport kan man undra över varför så mycket intresse egentligen riktas mot pornografin. Man får intrycket av att det stora flertalet människor är positivt inställda till pornografin. Dessutom är det tydligen en ytterst liten del av befintliga media som består av pornografi. Och den lilla del som finns borde visst användas mer, till exempel i terapeutiska sammanhang. Några skadliga effekter kan inte visas vara följden enligt Kutchinsky, men väl positiva, i alla fall för vissa sexuellt neurotiska personer. Pornografins stora förtjänst anser han vara att den verkar som surrogat för personer som annars hade begått sexualbrott gentemot barn.

Under avsnittet om den allmänna opinionen har Kutchinsky vänligheten att nämna den enligt honom lilla grupp kvinnor som i nuläget tagit upp kampen mot pornografin. Det är faktiskt den enda opinionsyttring som nämns förutom vad som framkommit i de offentliga opinionsundersökningarna. Detta tyder enligt min mening på att gruppen är mer betydande än vad Kutchinsky vill låta påskina. Dessa kvinnor framställs som så osjälvständiga att deras moderorganisationer i USA serverar dem faktamaterial och argument. Dessa feminister förespråkar inte ett totalförbud för pornon. Problemet är större än så, menar de. Pornon är ett billigt, trist uttryck för det patriarkala samhället. De vill i stället komma med alternativ, såsom varma erotiska bilder.

Skall vi titta lite närmare på de nämnda påståendena? För det första, vad är det vi pratar om? *Vad är pornografi?* Kutchinsky talar om pornografi, våldspor-

nografi och hårdpornografi. I lagstiftningen används begreppet otuktiga bilder eller föremål. Med otuktig avses en detaljerad och starkt stötande framställning av sexualitet. Detta är förbjudet att sälja till personer under 16 år. Dessutom finns ett förbud mot skyltning vilken har en stötande verkan på förbipasserande. Så kallade vanliga herrtidningar är alltså inte aktuella i detta sammanhang utan det är fråga om sådant material som köps i speciella porraffärer och som visas på porrbiografer. Hårdpornografi kan till exempel vara våldspornografi. Troligen kan även djur- och barnpornografi räknas hit.

Då frågan om pornografins vara eller icke vara kommer upp, i diskussioner eller lagstiftningssammanhang brukar ett argument mot förbud vara att det är så svårt att dra gränsen mellan vad som är icke önskvärd pornografi och vad som är sexuella skildringar i konst, litteratur m m. Det senare är väl knappast någon intresserad av att förbjuda. Men är det så svårt att dra gränsen? Med följande definition kanske problemet kan lösas.

Pornografi framställer alla fysiska aspekter av människans sexliv isolerat från övrigt mänskligt liv. Den sexuella funktionen är lösryckt från bredare mänskligt sammanhang. Sexualpartnern är betydelselös som individ och unik människa. Ofta behandlas hon med förakt och grymhet. Pornografi är skildringar av fragmentarisk sexualitet.

Detta är en definition framförd av Hans Nestius, ordförande i RFSU i Sverige. Jag vill gärna tillfoga att pornografi handlar inte bara om snedvriden sexualitet utan kanske först och främst om makt och våld. Pornon bygger vidare på en puritanism i allra högsta grad. Sex är något hemligt och skamligt. Ju mer förbjudet desto mer spännande! I första hand är det kvinnor som förnedras genom att framställas som passivt väntande objekt. Detta är möjligt endast i ett samhälle som bygger på mannens dominans över kvinnan. Mansbilden i pornon är enligt min mening också synnerligen förnedrande, men han är ändå den aktive, bestämmande, dominante parten. Och inte att förglömma, pornon finansieras och produceras av män för män. Cirka 90% av allt pornografiskt material är anpassat till den manliga heterosexuella marknaden och resten, 10%, till den manlige homosexuella marknaden.

Den *allmänna opinionens* inriktning har undersökts i Danmark, då det gäller pornografisk litteratur 1965 och 1968 och då det gäller pornografiska bilder 1968 och 1970. Vad gäller båda medierna har en med tiden allt större grupp varit negativt inställda till förbud mot dettra. (Från 46% av befolkningen till 61%, respektive 49% till 57%.) Är detta lika med att inställningen till pornografi är positiv? Även de ovan nämnda feminister var ju negativa till förbud mot porno. Kan de då sägas vara positiva till porno?

Vad gäller *omfattningen* av pornografi har försäljningen i Danmark på sikt minskat betydligt efter upphävandet av förbudet mot pornografi 1967 och 69. (Det var en tillfällig ökning under en övergångsperiod, beroende på nyfikenhet

menar Kutchinsky.) Produktionen har dock hållits på en stadig nivå och det är exportens förtjänst, vilken alltså har ökat i motsvarande mån.

Enligt uppgift från andra håll (bland annat Hans Nestius, I last och lust. Prisma/RFSU Stockholm 1982) är porrindustrin i Danmark landets tredje största (!) industri. I Sverige säljs porttidningar i cirka 400 000-500 000 ex per månad samt herrtidningar i 2 miljoner ex per månad. Dessa läses främst av män i åldern 15-29 år. (Porrtdningsförsäljningen går inte att få exakta uppgifter om eftersom de inte är med i tidningsstatistiken.)

Innehållet i pornografin har inte förändrats nämnvärt sedan hela skalan blev tillgänglig omkring 1971, enligt Kutchinsky. Barnporron försvann dock 1980 då den förbjöds (så även i Sverige). Tvärtemot påståendet att våldspornografin skulle ha ökat, hävdar Kutchinsky, att teman som våldtäkter var vanligare i början av 70-talet. Orsaken till detta skulle vara att en numera avliden porrproducent som på 70-talet dominerade marknaden, hade en personlig böjelse för sadomasochism. Numera innehåller även hans tidigare publikationer »ordinära heterosexuella orgier«. Detta är innehållet i 95% av all porno. Uppskattningsvis är endast 1-2% av hårdporren våldsporr. Och hårdporren är i sin tur bara 1% av det tryckta underhållningsutbudet.

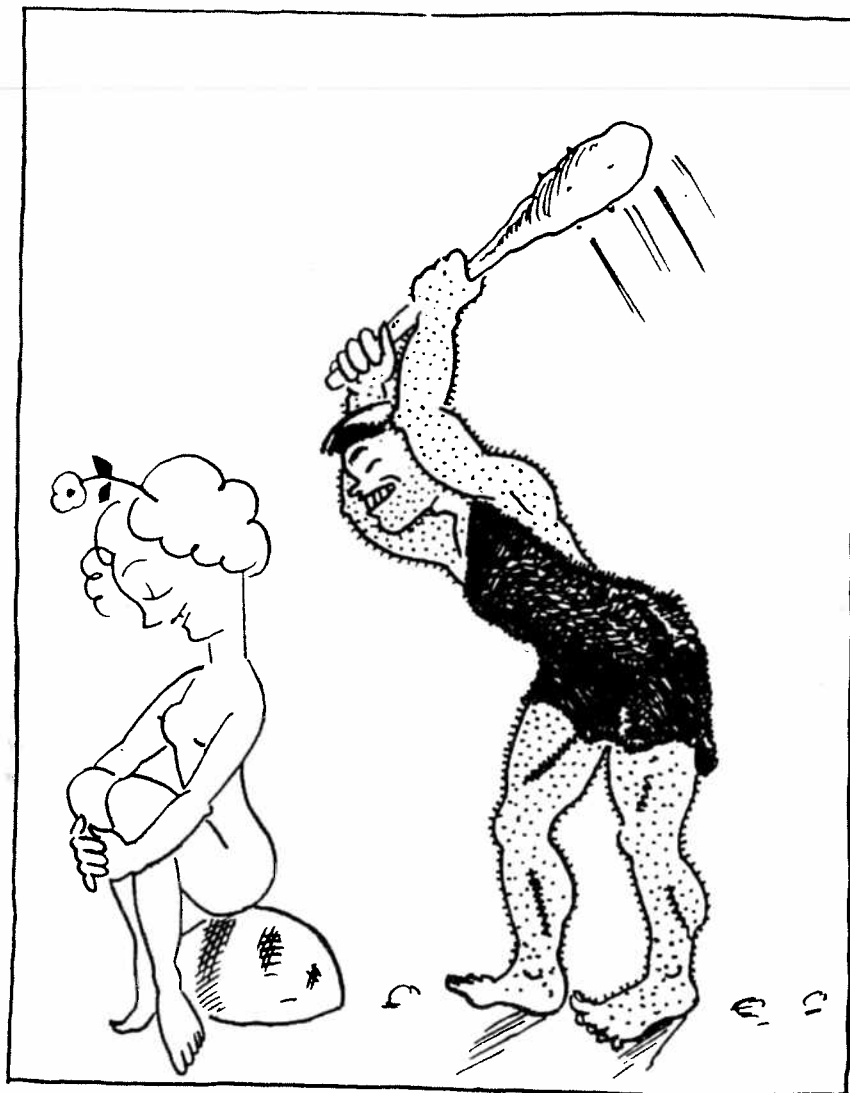
Det verkar inte vara speciellt mycket. Men det beror ju på hur mycket tryckt underhållningsmaterial som totalt säljs. Porrförsäljningen kan vara stor trots att den procentuellt sett är liten. Jämför med det som nämndes nyss om omfattningen av produktionen i Danmark och försäljningen i Sverige.

Men kanske är det synd att omfattningen är så begränsad, eftersom porr har sådana positiva effekter! Vid förberedelserna för upphävandet av förbudet i Danmark åberopades ett uttalande av »the Medico-Legal Council« med följande innebörd;

Det kan inte antas att pornografi i alla former, kan påverka vuxna eller barn i skadlig riktning. Om pornografin har ett gott inflytande på sexuellt neurotiska personer är tveksamt, men det kan inte uteslutas. Vad som har sagts gäller oavsett om pornografin återger normala eller perversa relationer. (Kutchinsky s 3)

Detta kan jämföras med vad som sägs i den svenska *Yttrandefrihetsutredningen* (SOU 1983:70) om påverkansforskning.

Forskningsresultat visar entydigt att *våldsfilm*er under vissa omständigheter kan verka *aggressivt stimulerande* og i specifika fall *utlösa kriminella handlingar* eller *psykiska störningar*. »Beträffande *filmer med sexuella motiv* förelåg enligt utredningen *inte vetenskapligt stöd* för att sådana skulle ha några skadliga verkningar på en *normal publik*.« (SOU 1983:70 s 262) En annan utredning visade på att porrens *effekter* kan vara *högst varierande*. Negativa effekter kan framkallas men även positiva. (SOU 1983:70 s 271)

»Pornografi - orsak eller symptom«.

Meningarna är delade. Det verkar underligt att våld påverkar människor men att pornografi inte gör det. Men att man kommer till ett sådant resultat kanske inte är så underligt om man med »filmer med sexuella motiv« avser något annat än pornografi. »En normal publik« består kanske inte heller av personer vars huvudsakliga sexuella erfarenheter utgörs av pornografi.

Kan pornografin vara bra för personer som annars skulle gå sexualbrott? Ja, enligt Kutchinsky tyder alltså allt på det. Både i Danmark och Västtyskland har enligt honom sexbrotten minskat betydligt sedan pornografin släpptes fri. I alla fall sexbrotten gentemot barn. Våldtäkterna har ökat i antal, men det beror troligtvis på att fler fall rapporteras. Det är i alla fall experterna ense om. De är också ense om att det inte finns något som helst samband mellan pornografi och våldtäkt.

Ja, det kan säkert vara svårt att bevisa att en våldtäktsman blivit inspirerad av just den porrtidningen, vid den tidpunkten. Men å andra sidan behöver han kanske inte läsa så mycket porr för att få uppfattningen att det är så det går till i kontakten mellan man och kvinna. Pornografin finns i vår samhällssyn och den syn på förhållandet mellan könen som speglas deri, återfinns också i andra sammanhang. Porren är väl däremot knappast *orsaken* till våldtäkter, den är *ett uttryck* för synen på relationerna mellan könen i vårt samhälle, våldtäkten er *annat*. Det är svårt att finna något orsakssammanhang mellan två företeelser som är symptom på samma sak. Jag har svårt att tro att en person som i pornografin ser ett visst beteende som naturligt och vanligt, t.ex. våldtäkt, skulle ta avstånd från detsamma i det verkliga livet, vilket Kutchinsky tydligen tror. Är fantasi och verklighet så väsensskilda och gränsen dem i mellan så skarp?